

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Klassiker

Ordet har nær sammenheng med “det som undervises i klassen”, dvs. på skolen (Quinsat 1990 s. 328). Opprinnelig et verk som ble lest/studert i skoleklasser, men begrepet brukes nå synonymt med “mesterverk” (Nøjgaard 1993 s. 85). Et verk med stor anseelse og innflytelse. “Klassikere” brukes vanligvis om tekster som har to kjennetegn: de er gamle (innplassing på en tidsakse) og har svært høy litterær kvalitet (basert på en estetisk vurdering). Det finnes klassikere innen litteratur for ulike lesergrupper (f.eks. barnelitteratur) og innen sjangrer (f.eks. krim).

Klassikere bidrar til å sette standarder eller normer for det vakre og det sanne, og utgjør et referansesystem for å vurdere samtidslitteraturen (Nøjgaard 1993 s. 90). En klassiker må ha verdi på tvers av kulturforskjeller, historisk tid (“transhistorisk verdi”) og geografisk avstand (Nøjgaard 1993 s. 85). Den bør ifølge professor Øivind Andersen ha “egenskaper som likevekt, sluttethet, klarhet og indre sammenheng. [...] For at et verk skal få status som “klassisk”, må det, slik jeg ser det, være *representativt* for en epoke” (Andersen 1986 s. 47). En klassiker fungerer som et lys som opplyser visse typer litteratur og mørkelegger andre (Nøjgaard 1993 s. 90).

“[A] work stands as a classic as long as it does not stop offering answers” (Juan Gabriel López Guix sitert fra <http://nt2.uqam.ca/en/dossiers-thematiques/enjeux-de-traduction>; lesedato 05.04.19).

Klassikere byr på “idealistiske postulater” som er oppløftende for leserne (Brackert og Lämmert 1977 s. 296). Et postulat er ytring som det ikke er bevist at er sann, men som skal stoles på likevel.

“Den romerske konge Servius Tullius (konge i årene 557-534 f. Kr.) delte borgerne i det gamle Rom inn i seks klasser etter formuesforhold. Den som tilhørte den rikeste og mest fornemme av disse klassene ble betegnet som *classicus*. Etter hvert ble dette ordet brukt metaforisk om alt som var korrekt og mønstergyldig, især når det gjaldt skrifter og kunstverk. Begrepet *scriptor classicus* ble brukt første gang av den romerske forfatteren Aulus Gellius (2. årh. e. Kr.) som betegnelse på en fremragende skribent, i motsetning til en *scriptor proletarius*, som betegnet det motsatte. Renessansehumanistene på 1500-tallet tok opp igjen dette ordet, og nyhumanistene på slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet brukte det

(Lindberg 1999:71). Klassisk kom da til å være en betegnelse på alt som hadde med gresk og romersk oldtidskultur å gjøre. Når man snakket om klassisk litteratur, tenkte man på den greske og latinske oldtidslitteraturen. Klassisk filologi var på samme måte en betegnelse på alle typer generaliserings-, systemiserings- og restaureringsarbeid knyttet til den klassiske litteraturen, dvs. til språk og litteratur i gresk og romersk oldtid. Klassisk dannelse var likeledes den dannelse man kunne tilegne seg ved å studere den greske og romerske oldtidskulturen, og det å tilegne seg grunnverdiene og grunnholdningene i denne kulturen.” (Imerslund 2003)

“Endast i några få antika textställen talas om “klassiska” författare. Däremot kunde 1500-talets humanister mera allmänt tala om *classici auctores* som synonym till *antiqui auctores*. Guillaume Budé förklarar detta uttryck med författare som blir lästa “in classibus”, alltså i skolklasser. [...] Dessa klassiska författarna, som skulle vara en modell för skolelever, var de som levde under republiken eller i augusteisk tid, eller närapå i augusteisk tid. [...] Självklart blickade både medeltidens och renässansens lärde tillbaka till antiken som en period med en kultur och konst som man sedan inte kunnat nå upp till. [...] *Kvalitet* är således ett nyckelbegrepp om man försöker ringa in en tolkning av adjektivet *classicus* så som det användes i några få textställen under antiken, meir allmänt under renässansen och sedan av 1700-talets nyhumanister.” (Hugo Montgomery i <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/37490/1996.1.pdf>; lesedato 22.06.16)

“Etter hvert kom ordet klassisk i bruk med en videre betydning enn det som viste tilbake på gresk og romersk oldtid. Begrepet klassisk ble brukt på all kunst som ble lest og studert ut over sin egen samtid, og som ikke lenger hadde interesse bare på grunn av dens nyhet og aktualitet. Klassisk ble en betegnelse på den kunst som inngikk som en del av tradisjonen, dvs. den kunst som en ønsker å bære med seg kunnskap om og bruke inn i framtida. Fram mot vår egen tid er begrepet blitt tatt i bruk på stadig flere områder. I dag kan en for eksempel snakke om Beatles som klassikere innenfor popens verden, og en kan snakke om Le Corbusier som en klassiker i moderne arkitektur. Ordet klassiker kan en – kanskje med et snev av metaforisk betydning – bruke også utenom den høgkulturelle sfæren. For eksempel kan en si at Jens Book-Jensen er en klassiker innenfor norsk populærmusikk. Samtidig har klassiker-begrepet beholdt sin opprinnelige betydning i enkelte sammenhenger fram til i dag. Når vi i dag taler om klassisk filologi, mener vi fortsatt språk- og litteraturvitenskap med gresk-romersk oldtidslitteratur som emne. Når vi taler om klassisk dannelse, mener vi fortsatt den dannelse som følger med en fordypelse i den gresk-romerske oldtidskultur. Men når vi snakker om klassisk dannelse i dag, er det helst om en dannelseskultur som ble dyrket av overklassen i flere europeiske land, også her hjemme, på slutten av 1700-tallet og gjennom mesteparten av 1800-tallet, og som hadde den gresk-romerske oldtidskulturen som et ideal.” (Imerslund 2003)

Rachel Malik har definert klassikere som “a set of texts which have been published in specific ways: with a distinctive kind of editorial apparatus, for example” (i Matthews og Moody 2007 s. 84).

“A classic is great because it *does* something for someone: it provides a reading experience that can transcend the ephemerality and flux of daily living, and it enriches or moves the reader in such a way that it finds a permanent niche in her memory.” (Elizabeth Long sitert fra <https://stacks.stanford.edu/>; lesedato 29.04.16)

En anmelder som kaller et nytt verk for en klassiker, foregriper eller ønsker at den skal bli det. Det er svært rosende å kalle en ny film eller bok for “an instant classic” e.l.

“Som litteraturforskeren Ernst Robert Curtius har gjort kjent for mange humanistisk skolerte, var *classici* i romertiden en betegnelse på dem som var i den øverste klassen av eiendomsbesittere. Proletarene, derimot, var utenfor dette klassifiseringssystemet, et system utarbeidet for å beregne de romerske borgernes skatt. Er et politisk og historisk fokus utidig når man skal definere begrepet klassiker? Nå er de fleste klar over at begrepet har endret betydning siden romerne beregnet sin skatt: Det vesentlige er blitt om man tilhører *sjelens adel*, ikke om man tilhører en økonomisk adel.” (*Morgenbladet* 20.–26. mai 2011 s. 34-35)

“A classic, according to the usual definition, is an old author canonised by admiration, and an authority in his particular style. The word *classic* was first used in this sense by the Romans. With them not all the citizens of the different classes were properly called *classici*, but only those of the chief class, those who possessed an income of a certain fixed sum. Those who possessed a smaller income were described by the term *infra classem*, below the pre-eminent class. The word *classicus* was used in a figurative sense by Aulus Gellius, and applied to writers: a writer of worth and distinction, *classicus assiduusque scriptor*, a writer who is of account, has real property, and is not lost in the proletariat crowd. Such an expression implies an age sufficiently advanced to have already made some sort of valuation and classification of literature. At first the only true classics for the moderns were the ancients. The Greeks, by peculiar good fortune and natural enlightenment of mind, had no classics but themselves. They were at first the only classical authors for the Romans, who strove and contrived to imitate them. After the great periods of Roman literature, after Cicero and Virgil, the Romans in their turn had their classics, who became almost exclusively the classical authors of the centuries which followed. The middle ages, which were less ignorant of Latin antiquity than is believed, but which lacked proportion and taste, confused the ranks and orders. Ovid was placed above Homer, and Boetius seemed a classic equal to Plato. The revival of learning in the fifteenth and sixteenth centuries helped to bring this long chaos to order, and then only was admiration rightly proportioned. Thenceforth the true classical authors of Greek and Latin antiquity stood out in a luminous background, and were harmoniously grouped on their two

heights.” (Charles Augustin Sainte-Beuve i <http://www.bartleby.com/32/202.html>; lesedato 27.04.16)

“Går vi litt tilbake i tid, var det vanlig å begrense klassikerbetegnelsen til verker som i lengre tid hadde vist seg motstandsdyktige mot tidens tann. Etter dette synet burde en eksempelvis reservere klassiker-betegnelsen for forfattere med hele sin produksjon (og eventuelt sitt liv) avsluttet for noen tiår siden. Tidligere var det i det hele tatt vanlig når det gjaldt arbeidet med klassikerne, både i de store litteraturhistoriene og i skolens litteraturundervisning, å holde seg til den litteraturen som lå noe lenger tilbake i tid. Årsaken kunne i en del tilfeller være at litteraturen som lå nær i tid, var kontroversiell. Man ønsket å konsentrere seg om klassikere som hadde en så allmenn tilslutning som mulig, blant annet fordi avstanden i tid mildnet et eventuelt preg av avvik og opprør i deres verker. Her var det også et moment at et forfatterliv skulle være avsluttet før den endelige biografien kunne skrives, og det var gjerne den endelige biografien man ville presentere eksempelvis i skolen.” (Imerslund 2003)

“Hvad er en klassiker? Det var til at begynde med en sag for skattevæsenet. Selve ordet kan spores tilbake til Romerriket og til ordet “classicus”. Det blev brugt om de borgere, som “tilhørte den højeste skatteklasse” (classis prima), og som havde en stabilt høj indkomst år for år. Som de vel at mærke betalte skat af. Oprindeligt var det altså, kunne man tillade sig at sige, de romerske borgere der betalte topskat, som var klassikerne. Den betydning fandt man på at overføre på litteraturen for et par årtusinder siden, hvor man begyndte at bruge klassikerbegrebet om de forfattere, der ligeledes tilhørte den højeste klasse, og som repræsenterede en stabilt høj værdi. Civis classicus, den klassiske borger, blev til scriptor classicus, den klassiske forfatter. Denne betydning af ordet kom til at leve videre, og klassikerbegrebet blev senere synonymt med de store forfattere i det antikke Grækenland og Rom. Dem var man så begejstrede for i 1600- og 1700-tallet, at der ligefrem opstod en hel æstetisk retning, som man kalder for klassicisme. Ifølge klassicismen er digtning en kunstart, der først og fremmest går ud på at imitere store forbilleder, klassikerne. Digtning var ikke noget med at finde på og være original, men noget med at efterligne og variere over forlæg og standarder sat af de antikke forfattere.” (Lasse Horne Kjældgaard i <http://www.klassikerdagen.dk/>; lesedato 04.05.15)

“Den litteraturopfattelse [klassicismen] blev senere mere eller mindre kasseret af romantikken, og det er her det moderne klassikerbegreb – altså vores klassikerbegreb – opstår. Her blev klassikerbegrebet løsrevet fra den antikke litteratur og muligt at anvende også på langt yngre litteratur, som ikke var skrevet på de klassiske døde sprog, men også på levende nationale sprog. Hver nation har nemlig – sådan lød den revolutionerende tanke – en enestående litterær tradition, som udtrykker folkets og nationens kulturelle egenart. Derfor begyndte man at tale om nationale klassikere – litterære værker, der blev betragtet som klassiske inden for en nations litteratur, men som ikke nødvendigvis var det uden for landets

grænser. Denne udvidelse af det potentielle felt af klassikere – fra den antikke litteratur til al efterfølgende litteratur – var slet ikke uproblematisk. Den forøger nemlig vanskeligheden ved at afgøre, om det enkelte værk nu også har en blivende værdi – om klassikeren holder, så at sige. Her var man på lidt sikrere grund med de antikke tekster, som trods alt havde bevaret en vis appel over flere årtusinder. For hvor mange års levedygtighed afgør egentlig om en nyere tekst er en klassiker eller ej? Et andet problem er spørgsmålet om, hvem der er bemyndiget til at bestemme, hvilke tekster, der kvalificerer som klassikere. Er det kritikere og andre professionelle læsere, eller er det også nødvendigt, at teksterne lever blandt et større og mere frivilligt læsepublikum? Det moderne klassikerbegreb vinder nemlig udbredelse samtidig med, at undervisningen i litteratur bliver institutionaliseret og professionaliseret. Dermed opstår der forskellige selvstændige litterære kredsløb, hvori tekster kan have status som klassiker. Der er fx klassikere i dansk-undervisningen, som næppe tiltrækker mange læsere uden for uddannelsessystemet – læsere, der selv bestemmer, hvad de vil læse.” (Lasse Horne Kjældgaard i <http://www.klassikerdagen.dk/>; lesedato 04.05.15)

“Jeg mener det finnes to typer klassikere: De som fremdeles har et publikum, og de som en gang var levende klassikere, men som har blitt gjort til monumenter, noe som dreper interessen for forfatterskapene deres.” (litteraturprofessor Ebba Witt-Brattström i *Klassekampens* bokmagasin 15. desember 2012 s. 7)

“[I]f the artistic character of a work is to be measured by the aesthetic distance with which it confronts the expectations of its first readers, it follows that this distance, which at first is experienced as a happy or distasteful new perspective, can disappear for later readers to the same degree to which the original negativity of the work has become self-evident and, as henceforth familiar expectation, has even become part of the horizon of future aesthetic experience. Especially the classic nature of so-called masterworks belongs to this second horizon change; their self-evident beauty and their seemingly unquestionable “eternal significance” bring them, from the point of view of the aesthetics of reception, into dangerous proximity with the irresistible convincing and enjoyable “culinary” art, and special effort is needed to read them “against the grain” of accustomed experience so that their artistic nature becomes evident again.” (Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 73)

“As Frank Kermode has argued in *The Classic*, classics are foundational works for their culture, most often of imperial or aristocratic origin, often ancient and certainly influential over time. As enshrined academically in departments of Classics, the term was used to refer to Greek and Latin literature tout court. In principle, the study of Classics could encompass virtually any author active in those ancient cultures, whether major authors such as Sophocles and Vergil or figures of far less exalted literary status, such as the Roman playwright Livius Andronicus. [...] Though classical culture retains a definite prestige today, minor Roman writers can no longer be assured of the attention they received in 1910; the current online

edition of the *Britannica* regrets to inform a searcher that it can find no references at all (much less a free-standing article) for Livius Andronicus in its myriad electronic pages.” (David Damrosch i <http://www.bu.edu/premodern/files/2012/01/DAMROSCH-Frames-for-WL.pdf>; lesedato 30.01.15)

“Karen Blixen holdt som bekendt meget af en kompliment, men at blive kaldt for klassiker var ikke noget, som umiddelbart bekom hende. Det måtte en radio-journalist sande, da han i et interview i 1950 forsøgte at smigre hende ved at sige: “Forstår De ikke, baronesse, De er jo en levende klassiker”. Til bemærkningen svarede Blixen: “Klassiker er ikke altid et smukt navn. Det betyder ofte, at man ikke bliver læst!”.” (Lasse Horne Kjældgaard i <http://www.klassikerdagen.dk/>; lesedato 05.06.15)

En tekst som taler mennesker gennem alle tider, og som altid lar seg fornye i kommende tidsepoker. “As Alan Hodge, editor of the Hamish Hamilton edition, remarks, “*Madame Bovary* is a book which can be read many times: as with a medieval tapestry, each glance reveals some illuminating collocation of scene and story not seen before” ” (Sharon Deane i <https://flaubert.revues.org/1538>; lesedato 04.05.16)

I boka *Why Read the Classics?* (på engelsk 1993) skriver den italienske forfatteren Italo Calvino: “1) The classics are the books of which we usually hear people say: “I am rereading...” and never “I am reading....” This at least happens among those who consider themselves “very well read.” It does not hold good for young people at the age when they first encounter the world, and the classics as a part of that world. The reiterative prefix before the verb “read” may be a small hypocrisy on the part of people ashamed to admit they have not read a famous book. [...] In other words, to read a great book for the first time in one’s maturity is an extraordinary pleasure, different from (though one cannot say greater or lesser than) the pleasure of having read it in one’s youth. Youth brings to reading, as to any other experience, a particular flavor and a particular sense of importance, whereas in maturity one appreciates (or ought to appreciate) many more details and levels and meanings. We may therefore attempt the next definition:

2) We use the word “classics” for those books that are treasured by those who have read and loved them; but they are treasured no less by those who have the luck to read them for the first time in the best conditions to enjoy them.” (her sitert fra <http://www.nybooks.com/articles/1986/10/09/why-read-the-classics/>; lesedato 12.05.16)

“3) The classics are books that exert a peculiar influence, both when they refuse to be eradicated from the mind and when they conceal themselves in the folds of memory, camouflaging themselves as the collective or individual unconscious. [...]

4) Every rereading of a classic is as much a voyage of discovery as the first reading.

5) Every reading of a classic is in fact a rereading.

Definition 4 may be considered a corollary of this next one:

6) A classic is a book that has never finished saying what it has to say.

Whereas definition 5 depends on a more specific formula, such as this:

7) The classics are the books that come down to us bearing upon them the traces of readings previous to ours, and bringing in their wake the traces they themselves have left on the culture or cultures they have passed through (or, more simply, on language and customs).

All this is true both of the ancient and of the modern classics. If I read the *Odyssey* I read Homer's text, but I cannot forget all that the adventures of Ulysses have come to mean in the course of the centuries, and I cannot help wondering if these meanings were implicit in the text, or whether they are incrustations or distortions or expansions. When reading Kafka, I cannot avoid approving or rejecting the legitimacy of the adjective "Kafkaesque," which one is likely to hear every quarter of an hour, applied indiscriminately. If I read Turgenev's *Fathers and Sons* or Dostoevsky's *The Possessed*, I cannot help thinking how these characters have continued to be reincarnated right down to our own day." (Italo Calvino i <http://www.nybooks.com/articles/1986/10/09/why-read-the-classics/>; lesedato 12.05.16)

"The reading of a classic ought to give us a surprise or two vis-à-vis the notion that we had of it. For this reason I can never sufficiently highly recommend the direct reading of the text itself, leaving aside the critical biography, commentaries, and interpretations as much as possible. Schools and universities ought to help us to understand that no book that talks about a book says more than the book in question, but instead they do their level best to make us think the opposite. There is a very widespread topsyturviness of values whereby the introduction, critical apparatus, and bibliography are used as a smoke screen to hide what the text has to say, and, indeed, can say only if left to speak for itself without intermediaries who claim to know more than the text does. We may conclude that:

8) A classic does not necessarily teach us anything we did not know before. In a classic we sometimes discover something we have always known (or thought we knew), but without knowing that this author said it first, or at least is associated with it in a special way. And this, too, is a surprise that gives a lot of pleasure, such as we always gain from the discovery of an origin, a relationship, an affinity. From all this we may derive a definition of this type:

9) The classics are books that we find all the more new, fresh, and unexpected upon reading, the more we thought we knew them from hearing them talked about.

Naturally, this only happens when a classic really works as such – that is, when it establishes a personal rapport with the reader. If the spark doesn't come, that's a pity; but we do not read the classics out of duty or respect, but only out of love. Except at school. And school should enable you to know, either well or badly, a certain number of classics among which – or in reference to which – you can then choose your classics. School is obliged to give you the instruments needed to make a choice, but the choices that count are those that occur outside and after school.

It is only by reading without bias that you might possibly come across the book that becomes your book. I know an excellent art historian, an extraordinarily well-read man, who out of all the books there are has focused his special love on the *Pickwick Papers*; at every opportunity he comes up with some quip from Dickens's book, and connects each and every event in life with some Pickwickian episode. Little by little he himself, and true philosophy, and the universe, have taken on the shape and form of the *Pickwick Papers* by a process of complete identification. In this way we arrive at a very lofty and demanding notion of what a classic is:

10) We use the word "classic" of a book that takes the form of an equivalent to the universe, on a level with the ancient talismans. With this definition we are approaching the idea of the "total book," as Mallarmé conceived of it.

But a classic can establish an equally strong rapport in terms of opposition and antithesis. Everything that Jean-Jacques Rousseau thinks and does is very dear to my heart, yet everything fills me with an irrepressible desire to contradict him, to criticize him, to quarrel with him. It is a question of personal antipathy on a temperamental level, on account of which I ought to have no choice but not to read him; and yet I cannot help numbering him among my authors. I will therefore say:

11) Your classic author is the one you cannot feel indifferent to, who helps you to define yourself in relation to him, even in dispute with him.

I think I have no need to justify myself for using the word "classic" without making distinctions about age, style, or authority. What distinguishes the classic, in the argument I am making, may be only an echo effect that holds good both for an ancient work and for a modern one that has already achieved its place in a cultural continuum. We might say:

12) A classic is a book that comes before other classics; but anyone who has read the others first, and then reads this one, instantly recognizes its place in the family tree.

[...] To keep up such a diet without any contamination, this blessed soul would have to abstain from reading the newspapers, and never be tempted by the latest novel or sociological investigation. But we have to see how far such rigor would be either justified or profitable. The latest news may well be banal or mortifying, but it nonetheless remains a point at which to stand and look both backward and forward. To be able to read the classics you have to know “from where” you are reading them; otherwise both the book and the reader will be lost in a timeless cloud. This, then, is the reason why the greatest “yield” from reading the classics will be obtained by someone who knows how to alternate them with the proper dose of current affairs.” (Italo Calvino i <http://www.nybooks.com/articles/1986/10/09/why-read-the-classics/>; lesedato 27.04.16)

“13) A classic is something that tends to relegate the concerns of the moment to the status of background noise, but at the same time this background noise is something we cannot do without.

14) A classic is something that persists as a background noise even when the most incompatible momentary concerns are in control of the situation.

There remains the fact that reading the classics appears to clash with our rhythm of life, which no longer affords long periods of time or the spaciousness of humanistic leisure. It also contradicts the eclecticism of our culture [...] the classics help us to understand who we are and where we stand” (Italo Calvino i <http://www.nybooks.com/articles/1986/10/09/why-read-the-classics/>; lesedato 27.04.16).

“Hva er en klassiker? Den italienske forfatteren Italo Calvino stiller spørsmålet i boka “Why Read The Classics” (1990). Der lister han opp 14 punkter hvor han forsøker å sirkle inn et svar på spørsmålet. Blant kriteriene er følgende:

- En klassiker er et verk som for hver lesning byr på en like sterk opplevelse av å oppdage noe nytt som første gang.
- En klassiker er et verk som selv når den leses for første gang, gir en følelse av å ha lest den før.
- En klassiker er et verk som aldri har tømt alt den har å fortelle en leser.
- Jo bedre vi tror at vi kjenner en klassiker gjennom omtaler og rykter, jo mer original, uventet og oppfinnsom vil den være når vi først leser den.” (Dagbladet 26. november 2016 s. 52)

“Litterære verks eller forfatteres klassikerstatus kommer til uttrykk som en virkning av at de leses, eller at noen ønsker at de skal leses. Selve det at et eldre litterært verk har klassikerstatus, kan uttrykkes ved at det blir brukt som leseboktekst i skolen, ved at det kommer til syne som intertekst i et nyere litterært verk, ved at det omtales i aviser og tidsskrifter, ved at det påvirker vår tale- og tenkemåte rent allment, bevisst eller ubevisst, eller ved at det på annen måte er til stede i nåtida. Når Knut Faldbakken skriver en roman med tittelen *Glahn* (1985), forteller det noe

om Hamsuns *Pans* status som klassiker. Bak denne tittelen ligger det dessuten fra Faldbakkens side et bevisst spill på det lesende publikums kunnskap om *Pan* og hovedpersonen i romanen. Eventyr- og sagastilen i Bjørnsons bondefortellinger, og balladeetterligningen i Welhavens romanser, er andre eksempler på hvordan klassikere gjenspeiles i moderne litteratur. Når et eldre litterært verk på noen måte brukes i skolen, er det en god bekreftelse på dets klassikerstatus. Det er ikke så interessant i denne sammenhengen å si noe om hvor lenge det må ha gått siden en bok ble skrevet for at den skal kalles en klassiker. I den vanlige språkbruk behøver det ikke å ha gått mange årene. Det henger blant annet sammen med at litteraturens omløpsti i våre dager er kort, svært mange utgivelser blir fort glemt, og en bok som fortsatt leses etter noen få år, kan en godt si har en slags klassikerstatus. Dette igjen kan ha sammenheng med at samfunnet utvikler seg raskt, og at litteraturen av den grunn fort føles fortidig.” (Imerslund 2003)

“Leser vi klassikere for å finne ut noe om den tida klassikeren ble til i, eller leser vi klassikeren for å finne ut noe om og for å få bekreftet noe i oss selv og vår egen tid? Dette er et spørsmål som involverer spørsmålet om hva en litterær tekst egentlig er, dvs. om den for eksempel er de forestillingene som fantes i forfatterens bevissthet da teksten ble til (*sensus litteralis*), eller om teksten egentlig er de forestillingene som framkalles i leserens bevissthet når teksten leses (*sensus spiritualis*).” (Imerslund 2003)

“Erik Skyum-Nielsen har i en artikkel forsøkt å gi en todelt definisjon av klassikerbegrepet. Han skiller mellom *vesenskriterier* og *funksjonskriterier*, og sier at “en litterær klassiker dels må være et verk udstyret med et bestemt sæt litterære egenskaber, dels må være et verk, der i kraft af disse og andre egenskaber faktisk har vist sig i stand til at initiere sin egen receptions-historie, derved at det har undret, engageret og udfordret mennesker til skiftende tider.” (Skyum-Nielsen 1991:9. Sainte-Beuve 1997:138f.) Historisk sett har definisjonene av hva en klassiker er, vekslet mellom disse to typene av kriterier. I gresk-romersk oldtid var det vesenskriteriene som var de helt dominerende. Dette hadde sammenheng med at man i oldtiden så på estetiske verdier, så vel som menneskelige verdier i det store og hele, som noe hevet over tiden og en gang for alle gitt. Stor diktning ville forbli stor diktning til alle tider, og var ikke noe som var avhengig av tidenes skiftninger. Slik var det likeledes blant renessansehumanister og klassisister. Med romantikken kommer for alvor funksjonskriteriene inn i bildet, som et ledd i omdefineringen av menneske, kultur og samfunn som dynamiske og historisk foranderlige. Fram mot vår egen tid er funksjonskriteriene blitt mer og mer dominerende, i takt med den økende relativiseringen både av estetiske og mer allmenne menneskelige verdier. Derfor er det kanskje noe overraskende at det legges så stor vekt på å formulere vesenskriterier i en artikkel fra vår egen tid, slik vi finner det hos Skyum-Nielsen.” (Imerslund 2003)

“I vår tid er det slik at hver generasjon må definere sine klassikerpreferanser. Ingen litterære verk eller forfattere kan regne med evig klassikerstatus, selv om de i en

periode har vært høyt verdsatt. Det finnes da også atskillige eksempler på klassikere som i en periode har vært svært populære, men som så i etterfølgende perioder har hatt mindre betydning. En forfatter som Andreas Munch var populær og avholdt på hele 1800-tallet, mens knapt andre enn spesialistene vet hvem han var i dag. Dette betyr ikke at ikke forestillingen om at klassikerstatus henger sammen med allmenngyldige estetiske verdier fortsatt eksisterer. Da forfatteren Ola Bauer døde i juni 1999 skrev Espen Haavardsholm følgende i en nekrolog: “Gi en Bauer-roman til en sekstenåring, og han blir oppslukt. Sånn kommer det til å forbli, tror jeg. Ola er en klassiker.” (Haavardsholm 2001:44) Dette utsagnet er tvetydig. Det inneholder imidlertid en sterk antagelse om at enhver sekstenåring i dag blir oppslukt om han får en Bauer-roman i hendene. Hvis dette virkelig slår til, dreier det seg om et funksjonskriterium. Det er kanskje dette som hovedsakelig er grunnlaget for den konstateringen som kommer til slutt i sitatet, at Bauer er en klassiker. Men når det står at ”Sånn kommer det til å forbli”, er det ikke urimelig å tolke det slik at Haavardsholm mener Bauers forfatterskap har kvaliteter som gjør at en kan *forutsi* hans klassikerstatus også i framtida. Da dreier det seg sannsynligvis ikke bare om det at sekstenåringer allerede har vist seg å sette stor pris på hans forfatterskap, men om allmenngyldige kriterier som gjør klassikerstatusen forutsigelig, dvs. om vesenskriterier.” (Imerslund 2003)

“Renesansehumanistene og nyhumanistene så på de gresk-romerske klassikerne som litterære verker som til alle tider skulle framstå som fullkomne ideal, og som det var et mål for samtidens forfattere å etterligne. Klassikerne var for dem *eksemplariske*. Dette forutsatte et menneskesyn som gikk ut på at det fundamentalt menneskelige, det som berøres av den store, mest verdifulle diktningen, var statisk og uforanderlig, og uavhengig av historisk tidspunkt, sted og miljø. Fram til i dag kan en si at det har funnet sted en *historisering* og en *relativisering* av synet på hva som er stor diktning. Vi har innsett at den litterære smaken er i konstant endring. Vi har også innsett at ikke alle mennesker i samme land har samme smak, og at de færreste tror at det går an å stille opp mønstre for hvordan god diktning skal være som kan gjelde for alle mennesker over alt til alle tider. Synet på hva som er stor diktning vil variere med historiske og sosiokulturelle variabler. Denne relativiseringen av den litterære smaken kom for alvor i løpet av det 19. århundre, og hang sammen med store kulturelle og sosiale forandringer, både i Europa og her hjemme, i løpet av dette århundret. Én viktig ting som skjer, er at leseferdighetene blant folk i løpet av 1800-tallet ble dramatisk forbedret, og at folk flest i økende grad leste, ikke bare religiøse skrifter, men også verdslig litteratur. Det at det kommer til lesere fra nye samfunnslag, bidrar til endrede litterære preferanser i befolkningen, og til endring i klassiker-preferansene.” (Imerslund 2003)

“Harold Bloom er opptatt av at vi søker de ekte klassikerne i kraft av deres *fremmedhet*, eller deres *selsomhet*. Første gangen vi leser et kanonisk verk er det mer en nifs opplevelse enn en innfrielse av forventninger, ifølge Bloom. Dette henger sammen med at for ham er *originalitet* et hovedkriterium på et kanonisk verk, og her dreier det seg om en originalitet som enten ikke kan assimileres, eller

som assimilerer oss. (Bloom 1996:13) Her er det kanskje litt overraskende at han mener fremmedhet er et viktig kriterium på en klassiker som kan være flere hundre år gammel, når han samtidig framhever så sterkt at det er et særkjenne ved klassikerne at de har påvirket tradisjonen i sterk grad. Et noe nær motsatt syn på hvorfor vi oppsøker klassikerne finnes antydnet i en artikkel av Aslaug Nyrnes når hun sier at det å ty til klassikerne kan være uttrykk for en slags terapi mot kaos-angst. “Kanonrekkja blir ei motvekt mot nåtidas oppløysing, dekonstruksjon, multi-inter-hyper-kultur.” Nyrnes 1997:10) Henning Hagerup antyder at bokklubbene lanserer klassikerne via en slags nostalgisk fortidsoptimisme, hvor trygghetsaspektet er en viktig ingrediens: “Takket være klassikerne kan verden fremdeles oppfattes som oversiktlig, ordnet og enhetlig.” (Hagerup 1997:6)” (Imerslund 2003)

“ ‘What is a classic?’ is the Presidential address delivered by [den amerikansk-engelske dikteren og kritikeren T. S.] Eliot to the Virgil Society in 1944. It was first published in his volume of essays entitled *On Poets and Poetry* in 1957. [...] The word classic has been used merely to mean a “standard author”. It has been used for either Greek and Latin literatures in toto or the greatest authors of these languages. The term “Classic” has also been used as an antithesis to the term “Romantic”. The word would continue to have most varied meanings in varied contexts. [...] Eliot is concerned with one particular meaning of the word in one context, his purpose being to show that Virgil alone is a ‘classic’ in the true sense of the word. [...] The outstanding quality of a classic is maturity. A classic can only occur when a civilization is mature; when a language and a literature are mature; and it must be the work of a mature mind. To define and explain the word mature is difficult. But if a person is mature and educated he can easily recognise his quality of maturity in an author or a literature. For example, every reader of Shakespeare can easily realise the gradual maturing of Shakespeare’s art, the rapid maturing of Elizabethan drama and a decline in its maturity in the next age. Similarly, a comparison between Marlowe’s play and Shakespeare’s early plays clearly brings out that Marlowe matured more rapidly than Shakespeare. A writer who individually has a more mature mind, may belong to a less mature period than another, so that in that respect his work will be less mature. The maturity of literature is the reflection of that of the society in which it is produced: an individual author – notably Shakespeare and Virgil – can do much to develop his language: but he cannot bring that language to maturity unless the work of his predecessors has prepared it for his final touch. A mature literature, therefore, has a history behind it; a history, that is not merely a chronicle, an accumulation of manuscripts and writings of this kind and that, but an ordered, though unconscious, progress of a language to realize its own potentialities within its own limitations. [...] Shakespeare shows greater maturity than any other English writer, and he did much to make the English language more mature, so that it could express finer shades of meaning and more subtle thoughts. But Congreve’s *Way of the World* is more mature than any play of Shakespeare because it reflects a more mature society. It reflects a greater maturity of manners. In other words, in addition to the maturity of mind and language

maturity of manners is also essential to produce a true classic. Shakespeare is not a complete classic because the society in which he produced lacked maturity. Maturity of manners was lacking in the Elizabethan age.” (Muhammad Naeem i <http://neoenglishsystem.blogspot.no/2010/12/what-is-classic-by-ts-eliot-critical.html>; lesedato 08.04.16)

Ifølge T. S. Eliot er det kun “Virgil who is the universal classic in the true sense of the word. His universality arises from the fact of the unique position of the Roman empire and Latin language in the history of Europe. Virgil’s Aeneas is the symbol of Rome, “As Aeneas is to Rome, so is ancient Rome to Europe. Thus Virgil acquires the centrality of the unique classic, he is at the centre of European civilization, in a position which no other poet can share or usurp. The Roman Empire and the Latin language were not any empire and any language, but an empire and a language with a unique destiny in relation to ourselves, and the poet in whom that Empire and that language came to consciousness and expression is a poet of unique destiny.” Virgil is the consciousness of Rome and the supreme voice of her language. He is a supreme or absolute classic, and his value for us lies in the fact that he provides us with the criterion for judging other works of art. He provides us with the standard by which we can measure works in our language, and realise that they are lacking or are defective in some one respect or the other. Without such a standard we tend to admire works of genius for the wrong reason, as when we admire Blake for his philosophy, and Hopkins for his style. Without such a standard we commit even a greater error when we give the second rate poets equal rank with the first rate ones. In short, without the constant application of the classical measure, which we owe to Virgil more than to any other one poet, we tend to become provincial.” (Muhammad Naeem i <http://neoenglishsystem.blogspot.no/2010/12/what-is-classic-by-ts-eliot-critical.html>; lesedato 08.04.16)

Noen verk blir etter hvert utilgjengelige uten “tekstuell arkeologi”, dvs. detaljerte studier av verkets tilblivelsestid og -samfunn (Nøjgaard 1993 s. 88). De blir da dødvekt, bare “preserved by an educational tradition unconnected with human response” (David Daiches sitert fra Nøjgaard 1993 s. 88). “En klassiker er en bok som alle ønsker å ha lest, men ingen ønsker å lese” skrev den amerikanske 1800-tallsforfatteren Mark Twain. Det å adaptere og fornye klassikere har blitt kalt for “klassikerpleie” (Rauscher 2012 s. 132).

“Ut fra en rent funksjonell klassikerdefinisjon er det i dag vanskelig å finne diktverk eller forfattere som fungerer som klassikere for absolutt hele nasjonen. Svaret på spørsmålet om hva en klassiker er, vil avhenge av hvem vi spør, eller hvilke kilder vi tar utgangspunkt i. Dette vil igjen si: hvilke samfunnsgruppers preferanser vi velger å legge vekt på. Unntaket er den rituelle bruken av visse litterære tekster i det offentlige rom. (Jf. “Ja, vi elsker”) [...] Norge er i dag et *flerkulturelt* samfunn. Hvordan vil det påvirke holdningene til den nasjonale dannelsen, og med den: holdningen til klassikerne? Må vi innse at eksempelvis pakistanske, chilenske, vietnamesiske og somaliske innvandrere ikke er så

interessert i Snorre, Wergeland og Bjørnson, ettersom dette ikke er *deres* historie. Vil vi etter hvert få multikulturelle klassikere? Vil vi måtte inkludere fortidas litteratur fra de ulike innvandremiljøenes kulturer i vårt klassiker-begrep?” (Imerslund 2003)

Forlag har bidratt “to redefine the classic text in terms not of some ideal yardstick of literary quality, but rather in terms of its significance in the social history of cultural taste.” (Matthews og Moody 2007 s. 92) Klassikere er lønnsomme for forlagene ved å være langselgere, dvs. at de selges (men i relativt i små opplag) gjennom århundrer. Stadig nye bokomslag, f.eks. med bilder fra nye filmatiseringer av handlingen, bidrar til å holde salget ved like.

Klassikere kommer ofte i praktutgaver og inngår i “klassikerserier”. Dantes middelalderepos *Den guddommelige komedie* har blant annet vært inkludert (i oversettelse fra italiensk) i bokseriene Oxford World’s Classics, Wordworth Classics of World Literature, Barnes & Noble Leatherbound Classics, Crofts Classics, Penguin Classics, Everyman’s Library Classics, Northwestern World Classics, Harvard Classics, Winkler Weltliteratur, dtv Klassik og Meyers Klassiker-Ausgaben (<https://leseprobe.buch.de/images-adb/05/9c/059c5105-0832-4a94-8568-c3e8a7c4cb4d.pdf>; lesedato 20.03.18).

Sven Ove Bakke, Inger Merete Hobbelstad m.fl. ga i 2012 ut boka *Norske klassikere*. “Nå er det kulturelle arvesølv et samlet mellom to permer! Norsk populærkultur har bidratt med å forme nordmenns syn på seg selv og verden. Historiene, sangene og tv-ansiktene gir oss et felles referanseverk som gjør at vi kan snakke sammen. Vi vet alle hva slags kvinnemenneske man viser til om noen sammenliknes med Tante Sofie. De fleste har et bilde av De dødes tjern på netthinnen og er i stand til å bli med på allsang til Åges Dains me dæ hvis festen er bra nok. Og vi har motvillig vært på fornavn med Rodney og Annette fra Big Brother. I denne boka har fire av våre fremste kulturjournalister samlet det de ser som de største norske klassikerne etter krigen innenfor litteratur, film, musikk, radio og TV. Dette er ikke et forsøk på å kanonisere kulturen vår, eller dra et skille mellom populærkultur og finkultur. Under klassikerbegrepet er det plass til både høy og lav, det ypperste av kvalitet og det vi er litt flau for å innrømme at er norsk. Boka er en kjærlighetserklæring og et overflødigshorn, en samling inspirerende tekster som drar deg inn i nostalgis verden og som får deg til å løpe til bokhylla, biblioteket, filmklubben eller platebutikken.” (<https://www.adlibris.com/no/bok/norske-klassikere-9788243005600>; lesedato 10.11.17)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>